

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ - ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ

Τί εννοούμε με την λέξη προκατάληψη;

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν τις αντιλήψεις που σχηματίζουμε για τους άλλους είναι τα στερεότυπα. Πρόκειται για τις τυποποιημένες και απλουστευμένες θετικές ή αρνητικές σκέψεις που συχνά σχηματίζουμε για τους άλλους

Υπάρχουν πολλά είδη προκαταλήψεων όπως για παράδειγμα:

Το πέραςμα κάτω από μία σκάλα, η μαύρη γάτα, τα καρότα για καλή όραση, η ανοιχτή ομπρέλα μέσα στο σπίτι, το τετράφυλλο τριφύλλι και πολλά άλλα.

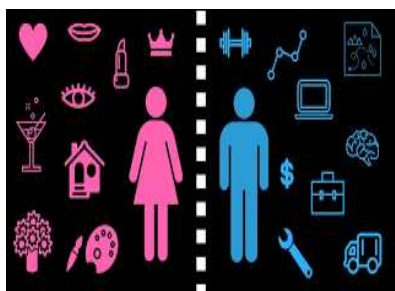

Ωστόσο εκτός από τις προκαταλήψεις υπάρχουν και τα στερεότυπα επίσης

Πόσα είδη στερεότυπων υπάρχουν όμως;

Στερεότυπα σε σχέση με τα δύο φύλα. Ο ρόλος, αλλά και το κοινωνικώς αναμενόμενο από το κάθε φύλο συνιστούν βασικά αντικείμενα στερεοτυπικών συλλογισμών. Θέματα που καλύπτουν από το χρώμα των ρούχων που αναλογούν στα νεογέννητα ανάλογα με το φύλο τους, μέχρι τα ενδιαφέροντα, τις επαγγελματικές επιλογές και τη συμπεριφορά των ενήλικων γυναικών και ανδρών, αποτελούν ζητήματα που καθορίζονται και διαμορφώνονται μέσω των στερεοτύπων.

Το κάθε κορίτσι από τη στιγμή της γέννησής του, μέχρι πέρα ως την ενηλικίωσή του, θα βρίσκεται υπό ένα διαρκή βομβαρδισμό πληροφοριών, υποδείξεων και απαιτήσεων σε σχέση με το τι είναι αναμενόμενο, τι είναι «φυσιολογικό» και τι είναι αποδεκτό για μια γυναίκα. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με κάθε αγόρι. Πρόκειται για μια σταθερά επαναλαμβανόμενη διαδικασία, που καταλήγει να περάσει σε κάθε νέα γενιά πολύ συγκεκριμένες αντιλήψεις για τον ειδικότερο προορισμό του κάθε φύλου, αφήνοντας ελάχιστα περιθώρια για παρεκκλίσεις.

Στερεότυπα σε σχέση με τα επαγγέλματα. Το παραδοσιακό κύρος ορισμένων επαγγελμάτων διατηρείται -συχνά αλώβητο- παρά τις συνεχείς εξελίξεις και αλλαγές στον εργασιακό χώρο, λόγω της

αδιάπτωτης στερεοτυπικής επανάληψης αξιολογικών χαρακτηρισμών σε σχέση με τις διάφορες επαγγελματικές επιλογές. Έτσι, ένα χειρωνακτικό επάγγελμα, έστω κι αν αποφέρει σημαντικότερα οικονομικά οφέλη, συνεχίζει να θεωρείται υποδεέστερο από ένα επάγγελμα πνευματικής υφής, όπως είναι αυτό του γιατρού ή του δικηγόρου, μόνο και μόνο γιατί παραμένει σε ισχύ η στερεοτυπική αντίληψη πως εκείνος που καταβάλλει πνευματικό μόχθο είναι άνθρωπος των γραμμάτων, με σπουδές και πνευματική καλλιέργεια, και άρα του αναλογεί υψηλότερη κοινωνική αναγνώριση σε σχέση με εκείνον που καταβάλλει σωματικό μόχθο.

Στερεότυπα σε σχέση με τις κοινωνικές τάξεις. Με τρόπο στερεοτυπικό διαμορφώνονται και οι αντιλήψεις των πολιτών σε σχέση με το διαχωρισμό των πολιτών σε κοινωνικές τάξεις, καθώς και σε σχέση με τα χαρακτηριστικά, τις ποιότητες και τις ιδιότητες που αντιστοιχούν στους ανθρώπους ανάλογα με την τάξη που εντάσσονται.

Στερεότυπα σε σχέση με τα άλλα έθνη. Με βάση τις συγκεχυμένες κάποτε πληροφορίες που υπάρχουν για τις διάφορες εθνότητες διαμορφώνονται στερεοτυπικές απόψεις για τον ιδιαίτερο χαρακτήρα και τη συμπεριφορά τους. Ενώ, εκ των προτέρων αρνητικές τείνουν να είναι οι απόψεις των πολιτών για τους ανθρώπους άλλων εθνοτήτων που μεταναστεύουν στη χώρα, εφόσον γίνονται αντιληπτοί ως οικονομική επιβάρυνση.

Στερεότυπα σε σχέση με την ηλικία. Ακόμη και επιμέρους ζητήματα, όπως το ποια είναι η αναμενόμενη συμπεριφορά, ιδεολογική τοποθέτηση και εξωτερική εμφάνιση των ανθρώπων ανάλογα με την ηλικία τους, αποτελούν συχνά αντικείμενο στερεοτυπικής προσέγγισης.

Ποια είναι όμως τα αίτια επικράτησης των στερεοτύπων;

Τα αίτια επικράτησης των στερεοτυπικών αντιλήψεων

Τα στερεότυπα αποτελούν γενικευτικές και απλουστευτικές προσεγγίσεις ζητημάτων της κοινωνικής πραγματικότητας, καθώς και απόπειρες εκλογίκευσης ή μοιρολατρικής αποδοχής διαχρονικών κοινωνικών προβλημάτων. Ο απλουστευτικός τους χαρακτήρας τα καθιστά εύληπτα, ευλογοφανή και άρα εύκολα στην πρόσληψη από τους ανθρώπους, ιδίως νεαρής και παιδικής ηλικίας, που έχουν την ανάγκη να λάβουν γρήγορες απαντήσεις σε πλήθος ερωτημάτων, αλλά και να διαχειριστούν σε σύντομο χρονικό διάστημα πάρα πολλές πληροφορίες σε σχέση με τον κόσμο γύρω τους.

Έτσι, στους λόγους ευρείας διάδοσης και επικράτησης των στερεοτύπων καταγράφουμε, μεταξύ άλλων τους εξής:

- **Η αδυναμία των ανθρώπων να κρίνουν τα έτοιμα αυτά νοητικά σχήματα.** Το γεγονός ότι οι άνθρωποι εκτίθενται στις στερεότυπες απόψεις από πολύ μικρή ηλικία, δεν τους δίνει την ευκαιρία να τις αντιμετωπίσουν με κριτικό τρόπο, εφόσον τους λείπουν οι αναγκαίες γνώσεις και η απαραίτητη κριτική ικανότητα, με αποτέλεσμα να τις αποδέχονται και να τις υιοθετούν ως έχουν, χωρίς περαιτέρω αξιολόγηση.

- **Η απροθυμία των ανθρώπων να αξιολογήσουν τα έτοιμα νοητικά σχήματα.** Το πλήθος των τομέων της κοινωνικής πραγματικότητας που καλύπτουν τα στερεότυπα σε συνδυασμό με την τάση των ανθρώπων να αποφεύγουν τις κοπιώδεις εσωτερικές διεργασίες, όπως είναι η επαναξιολόγηση όλου του συστήματος αξιών και πεποιθήσεων που έχουν διαμορφώσει ήδη από την παιδική ηλικία, επιτρέπει τη διατήρηση, και άρα τη διαιώνιση, στερεοτυπικών απόψεων. Όπως είναι λογικό, ο μόνος τρόπος για να απορρίψει κάποιος τις στερεοτυπικές του αντιλήψεις είναι να διατρέξει το σύνολο των απόψεών του προκειμένου να διαπιστώσει ποιες από αυτές είναι έτοιμα νοητικά σχήματα που τα μεταφέρει αυτούσια από τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια.

- **Τα στερεότυπα εμφανίζονται συχνά ως αδιαμφισβήτητες αλήθειες.** Η εκκληκτική διάδοση των στερεοτυπικών απόψεων σε μια κοινωνία έχει ως αποτέλεσμα να τις συναντά και να τις ακούει ένα άτομο από πάρα πολλούς ανθρώπους και σε διάφορες πτυχές της καθημερινότητάς του, με αποτέλεσμα να τις εκλαμβάνει από ένα σημείο και μετά ως αυταπόδεικτες αλήθειες που δεν χρήζουν κριτικής εξέτασης. Ας λάβουμε υπόψη μας, άλλωστε, πως πολλά από αυτά τα στερεότυπα μπορεί να τα ακούσει ένα παιδί να επαναλαμβάνονται στο σχολείο από τους δασκάλους και τους καθηγητές κι έπειτα να τα συναντήσει εκ νέου στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ώστε να του είναι δύσκολο να αντιληφθεί πως πρόκειται για γενικεύσεις που δεν έχουν σε καμία περίπτωση καθολική ισχύ και αξία.

- **Τα στερεότυπα αποτελούν έναν οδηγό κοινωνικής επιβίωσης.** Πολλές φορές ακόμη κι αν ένα άτομο έχει αντιληφθεί πως κάποιες απόψεις ή κάποιες κοινωνικώς αναμενόμενες συμπεριφορές αποτελούν παρωχημένα στερεότυπα, διστάζει να τα παραγνωρίσει διότι θεωρεί πως θα προκαλέσει αρνητικές εις βάρος του εντυπώσεις. Λόγω, δηλαδή, της μεγάλης διάδοσης των στερεοτυπικών αντιλήψεων είναι σε ορισμένες περιπτώσεις δύσκολο για ένα άτομο να τις αγνοήσει και να δράσει διαφορετικά από αυτές, ιδίως όταν το άτομο θέλει να γίνει αποδεκτό από το κοινωνικό σύνολο.

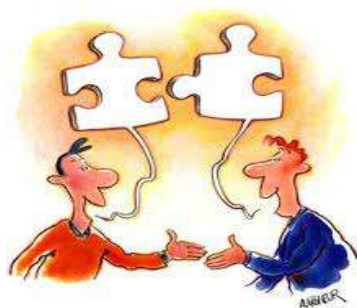
Πώς μπορούμε όμως να αντιμετωπίσουμε τα διάφορα στερεότυπα;

Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους θα μπορούσαμε να λύσουμε αυτό το πρόβλημα:
Όπως:

• Μέσω της παιδείας

• Μέσω του διαλόγου και της συνεργασίας

• Σεβασμός στα δικαιώματα

• Στήριξη και ενίσχυση της δημοκρατίας και ίσες ευκαιρίες για όλους

